

ТМ	Г. XXVIII	Бр. 4	Стр. 455 - 457	Ниш	октобар - децембар	2004.
----	-----------	-------	----------------	-----	--------------------	-------

Приказ дела
Примљено: 07.09.2004.

Драгица Дробњак

О РЕЛИГИЈИ И ВЕРСКИМ ОБИЧАЈИМА РОМА*

Књига *Религија и верски обичаји Рома*, коју су приредили Драгољуб Б. Ђорђевић и Драган Тодоровић, настала је као резултат радова и дискусија десете и јубиларне конференције Југословенског удружења за научно истраживање религиј (ЈУНИР), одржане у Нишу од 27. до 29. јуна 2003. године. Овај скуп сачињавали су наши и страни угледни социолози религије, ромолози, етнологзи и етно-лингвисти. Удружење је поставило за главну тему расправе ромску религијску културу, јер религија, религиозност и верски обичаји били су потпуно избачени из видокруга домаћих наука усмерених на Роме. Тиме је Удружење ушло у срж или, боље речено, погодило центар проблема. Књига је штампана у познатој библиотеци *Религија и друштво*.

Конференција је била подељена у пет сесија, тако да и књигу чине пет главних тема: 1) Роми, религије, религиозност и цркве; 2) Традиционална култура и ромски идентитет; 3) Ромски обичаји; 4) Ромска култна места и култура смрти и 5) Ромске протестантске заједнице.

После сваке теме следила је расправа. Оно што је неизбежно за истраживање Рома јесте њихова бројност у државама на које се анализа односи. Оно што карактерише све приступе јесте да се фактичко стање драстично разликује од официјелних података. Када говоримо о Ромима, неизбежно је истаћи њихов положај у целини. Наиме, изузетно неповољан, субпролетерски (етно-класни) положај Рома условљава, у мањој или већој мери, и њихов неповољан положај у свим осталим сферама. У вези са суштином теме, истакнут је проблем манипулације појмовима "религија Рома" и "религиозност Рома". Осврћући се на прву тематску целину "Роми, религије, религиозност и цркве" подржавамо сагласност аутора да јесте коректно говорити о религији Рома само онда када се мисли на припадност конкретној религији или конфесији – примера ради, исламу и хришћанству, сунитизму и шиизму, односно православљу, римокатоличанству и протестантизму – јер, данас, напосто, нема њихове *изворне вере*. У склопу ове теме поставља се питање: да ли је ове изворне вере уопште било и могуће ли ју је реконструисати? Како је наука свагда отворена, заузето је становиште да није без изгледа евентуална "реконструкција ромског религијског пантеона", што би сличило покушају М. Марјановића да изгради *оригинални тип ромске рели-*

* Драгољуб Б. Ђорђевић и Драган Тодоровић (прир.), *Религија и верски обичаји Рома*, ЈУНИР/Пунта, Ниш, 2003.

гиозности: "Нема сумње да Роми нису развили неку оригиналну религиозност која би била заједничка свим групама и заједницама из чега се изводи закључак да Роми немају ништа заједничко у погледу религиозности. По мени, то није тачно и ја тврдим да Роми имају један оригиналан тип религиозности, само себи својствен, чији су карактеристике, ма где она била, следеће: 1) она је укључена, уметнута у стратегију преживљавања, 2) сваки пут имате позајмицу из локалне религиозности и сопствене традиције, 3) прилагођавање религијском понашању средине, 4) учешће у народним обичајима локалне заједнице, 5) паганизам, 6) синкретизам и сл. Сви ови елементи чине једну функционалну целину и наш је проблем што то нама са стране изгледа другачије" (стр. 30).

Из друге тематске целине "Традиционална култура и ромски идентитет", анализом сучељаваних мишљења, може се закључити следеће: Роми су увек прихватили оно што је олакшавало свакодневни живот, па макар то било и на њихову штету. Такође се наглашава да се Роми – иако припадници различитих племена, религија и конфесија – не одричу ни једног дела свог идентитета, прихватајући обичаје које затичу у новом окружењу. Дубоко памтећи религије свог порекла, они негују обичаје хришћанства и ислама и славе готово све празнике оба верска корпуса.

О ромским обичајима, трећој целини, говори став етнолога Сање Златановић изнесен у раду "Прослава Василице у Врању". Изведена је идеја да празници представљају згуснуту симболизацију идентитета. Регионална и локална религија одређује њихов регионални и локални идентитет. Сплет околности и вековна ромска судбина да се непрестано сусрећу са другим народима утицали су да Роми мењају ту изворну културу, али је, ипак, срж остала непромењена и недирнута. Недодирљива срж ромске културе јесу срећа, љубав и слобода. У срединама у којима је традиционална ромска култура под јаким утицајем окружујућих народа, изразиту отпорност на утицаје средине показује најстарији, супстратни слој ромске културе: демонологија и магија.

Религиозност, у смислу традиционалне и актуелне везаности за религију и цркву, представља јединство веровања, осећања и праксе, односно религиозне свести и религиозног понашања и удруживања. Предсмртни, смртни и посмртни обичаји припадају циклусу веровања и обичајних и културних радњи везаних за животни циклус – рађање, брак и смрт.

Један од приређивача књиге, Д. Б. Ђорђевић, наглашава и уводи поделу ромских културних места на она која су а) *угашена* и она која су б) *активна*, још у функцији; и на а) *култна места која посећују искључиво Роми*, б) *култна места која Роми посећују заједно са окружујућим народима* и в) *сакралне објекте као култна места*.

На самом крају зборника, као неки временски след, долази говор о Ромима протестантима, Ромима који су у све већем броју спремни да прихвате протестански стил живота и религију која долази са Запада.

У избору појединих огранака протестантизма, Ромима су ближа она учења која подржавају емоционални аспект верских искустава, спонтаност и потребу за слободом у властитом организовању, од оних која се држе строгости у пријему и инсистирају на сталном одржавању високих верских захтева, универзалном, а не локалном, карактеру и већој друштвеној покретљивости.

На крају, додала бих оно што произилази као закључак или, пак, моје мишљење. Дело отвара очи читаоцу, открива чињенице, са којима вероватно није био упознат или је имао другачији став о њима. Можда постоји још много тога што је скривено, а треба бити објављено. Слажем се са мишљењем писаца да су ромска култура и идентитет били скривени од друштва, али данас је време да се то "изнесе на светло дана". Књига пружа једно сазнање више, чак и онима који мисле супротно.